

Van wie is de ruimte eigenlijk?

Foto: Bobby Macaulay

Bronwen Cohen

Dit nummer van *Kinderen in Europa* gaat over architectuur en design voor jonge kinderen. We hebben het 'bouwen aan ruimte' genoemd. Hoewel 'ruimte' een abstracte term is, die het

beeld oproept van een leegte die moet worden opgevuld, zijn het ontwerp en het gebruik van die ruimte verre van abstract. Ruimte is het product van de manier waarop kinderen, volwassenen en hun activiteiten binnen de ruimte zijn gedefinieerd.

Jonge kinderen hebben tegenwoordig minder ruimte tot hun beschikking om veilig buiten te kunnen spelen en brengen meer tijd door in centra voor kinderopvang. Het is daarom van groot belang om goed naar kinderen te luisteren en rekening houden met hun behoeften als het gaat om het ontwerpen van ruimte voor jonge kinderen.

De afgelopen jaren is meer aandacht besteed aan architectuur en design voor jonge kinderen. Zo bleek onder andere dat we nog niet voldoende inzicht hebben in de behoeften van kinderen op dit gebied. Maar daar komt nu verandering in.

Dit nummer van *Kinderen in Europa* bestaat uit drie delen. In het eerste deel schetsen we de historische context van ons denken over architectuur en design. In deel twee hebben we het over de relatie tussen kinderen en hun omgeving – de

fysieke invloed van ruimte, materialen, licht, kleur en leegte. In deel drie ten slotte komt aan de orde waarom het zo belangrijk is om rekening te houden met de mening van kinderen en andere betrokkenen en de verschillende manieren waarop je dit kunt aanpakken.

Het verleden en het heden

Eerst bekijken we enkele voorbeelden uit het verleden. We beginnen in Duitsland en Italië, met Friedrich Fröbel en Maria Montessori. Fröbel was de stichter van de Duitse Kindergarten-beweging, die veel nadruk legde op spel en activiteiten. Montessori's methodes waren zowel gericht op de leeromgeving als op het leren zelf. Beiden verbonden hun theorie aan de fysieke omgeving van de kinderen en werkten bijvoorbeeld met de buiten-

ruimte en met speciaal ontworpen speelgoed.

We staan ook stil bij de invloed van de industrialisering. Die leidde tot de behoefte aan opvang voor jonge kinderen. Parallel daaraan – meestal in afzonderlijke voorzieningen – ontstond het onderwijs voor jonge kinderen. De Schotse architect Ian Alexander leidt ons rond in een school die aan het begin van de 20e eeuw werd ontworpen door de gerenommeerde Schotse architect en vormgever Charles Rennie Mackintosh. Deze gebouwen laten zien dat achter een schoolontwerp een artistieke visie kan zitten en ze leren ons ook iets over de relatie tussen school en gemeenschap. Zo deelden buurtscholen bijvoorbeeld faciliteiten zoals kantines en sportzalen.

In het Focus-artikel beschrijft Marta Korintus de geschiedenis van de voorzieningen voor kinderen in Hongarije en de meest recente ontwikkelingen.

Ruimte en architectuur

In het tweede deel van dit nummer bekijken we de relatie van kinderen met ruimte en architectuur. De Finse neurofysioloog professor Matti Bergstrom en zijn collega Pia Ikonen beschrijven de invloed van onderzoek naar hersenontwikkeling op het ontwerpen van ruimtes voor jonge kinderen. Zij wijzen op de rol van de natuur en de open ruimte, die het vermogen van kinderen voeden om te leren en zich te ontwikkelen. De centrale rol van de natuurlijke omgeving vinden we ook terug in de 'natuurkindertuinen' en 'boscholen'

Redactioneel

Bushokje ontworpen door Bobby Macaulay (7 jaar), afkomstig uit de Shetland-eilanden, Schotland

die in de meeste Scandinavische landen bestaan en in het Noorse Ecobuild-programma. In de natuurkindertuin van Anders Farstad in het Noorse Asker zijn de kinderen de hele tijd buiten. Farstad beschrijft de voordelen daarvan. De Noorse architecte Karin Buvik legt uit hoe milieuvriendelijke gebouwen deel uitmaken van de leerervaring van kinderen.

Ine van Liempd van het Nederlandse onderzoeks- en adviesbureau voor ruimtegebruik AKTA deed onderzoek naar de manier waarop begeleiders in de kinderopvang de relatie tussen hun gebouw en hun pedagogische visie ervaren.

Macht, politiek, proces

Het laatste deel van dit nummer gaat het over het plannings- en ontwerpproces. De Italiaanse architect Michele Zini en zijn Amerikaanse collega Bruce A. Jilk zijn het erover eens dat samenwerking tussen architecten, pedagogen en planologen cruciaal is als men ruimtes wil creëren met

blijvende waarde. Zini beschrijft een rijke zintuiglijke wereld, die bedacht is door ontwerpers, maar die moet voldoen aan de praktische eisen van het dagelijks gebruik. Maar van wie is de ruimte nu eigenlijk? Volgens de Engelse onderzoekster Alison Clark hebben kinderen de minste invloed in het ontwerpproces. Zij beschrijft in haar onderzoek hoe rekening kan worden gehouden met de wensen van kinderen en de voordelen daarvan voor het ontwerpproces.

Ruimte om te leren

Bij het ontwerpen van ruimte voor kinderen is de samenwerking tussen architecten, hersenonderzoekers, historici en milieudeskundigen van groot belang, zo blijkt uit heel wat bijdragen in dit nummer. Uiteraard betekent een samenwerking niet dat er altijd volledige overeenstemming is. Er bestaat een zekere spanning tussen de hier verzamelde artikels en dat was ook de bedoeling. Hoewel

wij ervoor pleiten dat overal in Europa dezelfde normen zouden gelden, beseffen wij ook dat er een zekere spanning bestaat tussen regelgeving en creativiteit. Zo worden gezondheids- en veiligheidsvoorschriften bijvoorbeeld steeds belangrijker bij meubelontwerp en verlichting.

In de komende bladzijden beschrijven wij de resultaten van een onderzoek van het netwerk van *Kinderen in Europa* naar de ruimte-eisen voor kindercentra in de verschillende Europese landen. Tien jaar geleden werden doelstellingen geformuleerd door het Netwerk Kinderopvang van de Europese Commissie. Sindsdien is onze kennis over het menselijk brein en de ontwikkeling van het gezichtsvermogen, het geheugen, de taal en de rol van emoties spectaculair toegenomen. Jammer genoeg blijken zelfs de tien jaar oude doelstellingen nog altijd niet in de praktijk gebracht. In sommige gevallen zijn de ruimte-eisen er zelfs op achteruit gegaan. In *Kinderen in Europa nummer 7* legden we uit dat, indien het voorstel van Europese Grondwet wordt geratificeerd, de stem van kinderen zal kunnen worden gehoord en in rekening worden gebracht bij alle relevante EU-beleidsdomeinen. Als dat gebeurt, dan kunnen we het misschien keren en de ruimte voor kinderen terugbrengen naar het niveau dat volgens ons wenselijk is.

Bronwen Cohen is hoofdredactrice van het tijdschrift Children in Scotland.